

ТРУДОВЕ ПРАВО, ПРАВО СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Заболотня Ю.В.

студентка,

Інститут права

*Київського національного університету
імені Тараса Шевченка*

ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА ЛЮДИНИ НА СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ В УКРАЇНІ

Конституцією проголошено Україну соціальною, демократичною, правовою державою, що має вирішальне значення для визначення та забезпечення соціальних прав людини і громадянина. Метою соціального захисту є надання кожному члену суспільства незалежно від соціального походження, національної або расової приналежності можливості вільно розвиватися, реалізовувати свої здібності. Конституційне визнання людини, її прав і свобод найвищою цінністю, проголошення України правовою соціальною державою висувають особливі вимоги до правового регулювання відносин у соціальній сфері, його якості й ефективності [1, с. 84].

Крім того, механізм реалізації права соціального захисту передбачає, що людина при наявності відповідних юридичних фактів користується комплексом прав щодо забезпечення грошовими виплатами, наданням пільг, компенсацій та соціальних послуг. Для реального забезпечення цього права у суспільстві повинна діяти збалансована система засобів, процедур [2, с. 96].

Право на соціальний захист, насамперед, є правом на певні блага або, інакше кажучи, уповноважує особу вимагати різноманітних благ, визнаних суспільством як необхідні. Дане право гарантує особі за наявності відповідних умов на мінімальному рівні мати певні блага, а не отримувати їх. Державні соціальні нормативи, стандарти і гарантії є основним складником права на соціальний захист в

Україні. На них покладене важливе завдання – забезпечувати життя людей на належному рівні. Саме відповідно до них визначається рівень доходів населення, від якого безпосередньо залежить якість його життя [3, с. 75].

Вказане право, на відміну від класичних прав, прямо пов'язане з економічними можливостями держави і не реалізується без виділення необхідних коштів. У перехідний період закріплене в юридичних нормах право особи на той чи інший вид соціального забезпечення не може здійснюватися в повному обсязі, не забезпечується судовим та позасудовим захистом, у багатьох випадках є декларованим і виступає орієнтиром для виконавчої влади [4, с. 75].

Відомо, що на сьогодні існує проблема реформування соціального законодавства в Україні. Науковці визнають необхідність удосконалення системи соціального захисту населенню, оскільки існує безліч застарілих нормативно-правових актів, що потребують оптимізації задля доцільного використання бюджету. Відтак постає питання щодо можливості вносини зміни до соціального законодавства, адже на право соціального забезпечення обмежено поширюються вимоги ч. 2 і ч. 3 статті 22 Конституції України. З метою реалізації принципів рівності та справедливості при проведенні реформування соціального захисту можуть скасовуватись окремі його види, змінюватись у бік зменшення обсяги їх виплати чи надання. В результаті економічної ситуації є можливим звуження змісту та обсягів існуючих прав у сфері соціального забезпечення. Про неконституційність таких норм навряд чи потрібно сьогодні говорити. Виходячи з концепції єдиної природи прав і свобод людини та громадянина, Конституційний Суд України в питаннях збереження пільг чиновникам, як правило, посилається на ст.22 Конституції [5]. Така точка зору є не тільки хибною, а й шкідливою, оскільки вона заважає подоланню перекосів у соціальному забезпеченні, утвердженню принципів справедливості і рівності у цій сфері.

Як наслідок, впливає наступне питання співвідношення конституційного права на соціальний захист та юридичної природи Закону про Державний бюджет України на відповідний рік. На базі даного закону визначається механізм фінансування соціальних

витрат на наступний рік, а у деяких випадках і в поточному році. Практика його прийняття свідчить, що ним вносяться суттєві зміни при застосуванні чинного законодавства, які часто погіршують права людини у сфері соціального забезпечення. Наприклад, зупинення дії певних положень і норм соціальних законів; встановлення рівня забезпеченості прожиткового мінімуму та розміру щорічної разової допомоги інвалідам війни, зміни мінімального розміру пенсії по інвалідності та інше [4, с. 76]. Можна стверджувати, що це суттєво знижує рівень гарантованості прав у сфері соціального захисту та створює у подальшому умови для прийняття популістських законів з наступним їх невиконанням через брак коштів.

Варто зазначити, якщо класичними правами є права на свободу дій, які гарантуються утриманням від дій інших осіб та виконавчої влади, то право на соціальне захист є обов'язком держави шляхом активних дій наявними ресурсами їх забезпечувати. Недостатньо проголосити ті чи інші соціальні права, але необхідно мати достатні джерела для їх фінансування. Брати на себе обов'язки із соціального забезпечення держава має право тільки на певний період (бюджетний рік), оскільки такі зобов'язання щорічно переглядаються [6, с. 19].

Цікавим є питання заявочного способу реалізації права на соціальне забезпечення, за яким особа повинна сама подати у соціальну установу заяву з проханням надати певну соціальну послугу чи пільгу. За своєю ініціативою орган соціального захисту таких дій не здійснює. Заявочний спосіб вимагає глибокого і комплексного знання кожним громадянином соціального законодавства, а це не під силу навіть професійному працівнику, який знає законодавство у межах своїх повноважень. Крім того, в Україні не налагоджене інформування зацікавлених осіб про наявність у них певних прав і порядок їх реалізації. Науковці вважають, що інколи порядок реалізації настільки складний, що особа відмовляється від його втілення у життя [7, с. 18]. Крім того, вони стверджують, що доцільним є закріплення права на соціальний захист у нормативних актах, які застосовуватимуться, лише за наявності механізму його реалізації. В умовах сьогодення існує низка активів, задля виконання приписів яких, потрібно звернутися до іншого нормативно-правового акту.

Враховуючи вищезазначене, на нашу думку, соціальний захист визнається державою і міжнародним співтовариством та займає чільне місце серед прав людини, оскільки ним від народження до смерті неодноразово користується кожна людина. Право соціального захисту за своєю природою суттєво відрізняється від класичних прав і потребує особливого механізму реалізації та охорони, що забезпечується ідеологічними, соціальними та організаційними гарантіями.

Список використаних джерел:

1. Сіньова Л.М. Теоретико-правові аспекти охоронної функції права соціального забезпечення. *Порівняльно-аналітичне право*. 2016. № 2. С. 87–90.
2. Болотіна Н.Б. Право соціального захисту України: становлення і розвиток в Україні : Навч. посіб. Київ, 2005. С. 96–116.
3. Малюга Л.Ю., Глоба А.О. Реалізація принципу наукової обґрунтованості формування соціальних стандартів в контексті права на соціальний захист в Україні. *Юридичний бюлетень*. Випуск 10. 2019. С. 213–220.
4. Луцький І.М. Проблеми гарантій забезпечення прав людини у сфері соціального захисту. *Економічна наука*. Івано-Франківськ, 2018. С. 35–36. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/11_2008/10.pdf
5. Конституція України : Закон України від 28.06.1996. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 22.
6. Стичинський Б. Соціальний захист громадян: проблеми та гарантії. *Право України*. 2015. № 3. С. 18–20.
7. Приходько С. Здійснення громадянами права на соціальний захист та гарантії його забезпечення. *Право України*. 2010. № 2. С. 18–22.